

Ἐξομολόγηση καὶ Θεία Κοινωνία (Schmemmann Alexander Protopresbyter (1921-1983))

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Ἄγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#)

Τὰ ἐρωτήματα καὶ ὁ προβληματισμὸς γιὰ τὴ συχνότητα τῆς θείας Κοινωνίας, γιὰ τὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας καὶ τῆς ἐξομολόγησης, ὅπως καὶ τὰ ἐρωτήματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν οὐσία καὶ τὸν τύπον τῆς ἐξομολόγησης, εἶναι σήμερον σημάδια ζωντανίας καὶ ἐγρήγορης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Φανερώνουν ὅτι ἀνάμεσα στοὺς Ὀρθοδόξους ὑπάρχει φανερὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ οὐσιῶδες καὶ δίψα γιὰ ὅ,τι εἶναι πνευματικὰ γνήσιο. Θὰ ἦταν λοιπὸν ἐσφαλμένο νὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀπαντήσουμε τέτοια ἐρωτήματα ἀπλῶς μὲ “διοικητικὰ” μέτρα, μὲ θεσπίσματα καὶ ἀπαγορευτικὰ ἐγκυκλίους. Γιατί, στὴν πραγματικότητα αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖο εἴμαστε ἀντιμέτωποι εἶναι ἓνα καίριον πνευματικὸ ἐρώτημα ποὺ ἀφορᾷ ὀλόκληρη τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Μόνο ένας πνευματικά τυφλός και αδιάφορος άνθρωπος θα άρνιόταν ότι παρά τη σχετική της εύημερία, έξωτερική και ύλική, αυτό που άπειλεί την Έκκλησία προέρχεται έκ τῶν ἔσω και δὲν εἶναι παρά ὁ κίνδυνος τῆς ἐκκοσμίκευσης, τῆς βαθιᾶς πνευματικῆς ἀποσύνθεσης. Τὰ τραγικὰ συμπτώματα αὐτοῦ τοῦ μαρασμοῦ ἔχουν ἐμφανισθεῖ πολὺ καιρὸ πρίν. Οἱ ἀτελείωτες διαμάχες πάνω στὰ καταστατικὰ τῶν ἐνοριῶν, τὸ εὐρέως διαδεδομένο ἐνδιαφέρον τῶν ἐνοριτῶν γιὰ τὴν προάσπιση τῶν “συμφερόντων”, τῶν “δικαιωμάτων” καὶ τῶν “περιουσιακῶν” ἔναντι τῆς ἱεραρχίας καὶ τοῦ κλήρου, ἡ ἀπίστευτη εὐκολία μὲ τὴν ὁποία ἀκόμη καὶ παλιᾶς καὶ ἱστορικῆς ἐνορίες ἀπλὰ ἐγκαταλείπουν τὴν Έκκλησία χάριν αὐτῶν τῶν “δικαίων αἰτημάτων”, ὁ ἐγκεντρισμὸς οὐσιαστικὰ ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβουλίων, ἐθνικῶν, ἐπισκοπικῶν καὶ ἐνοριακῶν πάνω στὰ ἐξωτερικά, τὰ ύλικὰ καὶ τὰ “νόμιμα” -ὅλα αὐτὰ ἀποκαλύπτουν τέτοια βαθιὰ ἐκκοσμίκευση τοῦ νοῦ καὶ τῆς συνείδησης ποὺ προκαλοῦν ἀνησυχία γιὰ τὸ μέλλον τῆς Έκκλησίας, ἡ ὁποία ἀντιθέτως δὲν δείχνει νὰ συνειδητοποιεῖ τὸ πραγματικὸ εὔρος καὶ βάθος τῆς κρίσης.

Κι ὅμως, εἶναι ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἐκκοσμίκευση, ποὺ ὁδηγεῖ τόσοσ ἀνθρώπους καὶ ἰδιαίτερα νέους μακριὰ ἀπὸ τὴν Έκκλησία, ἀφοῦ κανεὶς δὲν τοὺς μιλά γιὰ τὸ ἀληθινὸ της νόημα καὶ τί σημαίνει νὰ εἶναι μέλη της. Μέσα στὴν ἴδια τὴν Έκκλησία ἡ ἔκκληση γιὰ ἐμβάθυνση στὴν ἐσωτερικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ ἀκούγεται σπάνια καὶ συχνὰ τὸ “πνευματικὸ” ἐξαντλεῖται σὲ συνεστιάσεις, ἐπετειακῆς πανηγύρεις, οἰκονομικῆς ἐξορμήσεις καὶ ψυχαγωγικὰ προγράμματα.

[...] Ὑπάρχει μιὰ τάση νὰ ἐπιλύουμε ὅλα τὰ φλέγοντα καὶ δύσκολα ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης τῆς μετοχῆς στὴ θεία Κοινωνία, μὲ ἀπλῆς ἀναφορῆς στὸ παρελθόν: στὶς πρακτικῆς ποὺ χαρακτηρίζονταν ὡς κανονικῆς στὴ Ρωσία, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Πολωνία, κ.λπ. Αὐτὴ ἡ τάση, ὡστόσο, δὲν εἶναι μόνο λανθασμένη ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνη. Γιατί συχνὰ τὸ παρελθόν, ἀνεξαρτήτως χώρας, ἀπεῖχε πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ὀρθόδοξο καὶ σωστό. Γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀρκεῖ

νά διαβάσουμε, για παράδειγμα, τις παρατηρήσεις του καθολικού σώματος της Ρωσικής Ιεραρχίας στα έτη 1905-1912 [..]. Κυριολεκτικά χωρίς εξαιρέσεις, οι τότε Ρώσοι επίσκοποι, από τους πιο κατηρητισμένους της Ορθόδοξης Εκκλησίας και αναμφίβολα από τους πιο παραδοσιακούς, χαρακτήρισαν την πνευματική, λειτουργική, εκπαιδευτική κ.λπ κατάσταση της Εκκλησίας ως βαρύτατα έλλιπη, και απαιτούσαν επείγουσες αλλαγές. Κατ' αρχήν ο Χομιάκοφ αποκήρυξε κάθε τί που έδενε στο άρμα του δυτικού Σχολαστικισμού και Νομικισμού τὰ ἀληθινὰ ζωντανὰ και παραγωγικὰ στοιχεῖα τῆς Ρωσικῆς θεολογίας. Ὁ Μητροπολίτης Ἄντονου (Κραποβίτσκυ) ἔκανε ἔκκληση γιὰ ριζικὴ ἀναμόρφωση τῶν Ρωσικῶν ἱερατικῶν σχολῶν και ἀκαδημιῶν. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κροστάνδης καταδίκασε μὲ ἀυστηρότητα τὴν χλιαρότητα και τὸν τυπικὸ εὐσεβισμό τῆς Ρωσικῆς κοινωνίας που εἶχε ὑποβαθμίσει τὴ μετοχὴ στὴ θεία Κοινωνία σὲ μία “ἄπαξ τοῦ ἔτους ὑποχρέωση” και τὴν Θεανδρική ζωὴ τῆς ἐκκλησίας στὸ ἐπίπεδο τῶν “ἐθίμων”. Κάτω ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὀπτική γωνία, οἱ ἀπλὲς ἀναφορὲς και ἐκκλήσεις στὸ παρελθὸν δὲν θὰ ἦταν δόκιμες, ἀφοῦ τὸ ἴδιο τὸ παρελθὸν χρῆζει ἐπαναξιολόγησης ὑπὸ τὸ φῶς τῆς γνήσιας ὀρθόδοξης παράδοσης. Τὸ μοναδικὸ κριτήριο εἶναι πάντοτε και σὲ κάθε περίπτωση αὐτὴ ἢ ἴδια ἢ Παράδοση και ὁ προβληματισμὸς ἀφορᾷ τὸν τρόπο που θὰ τὴν ἐνσωματώσουμε στὴν παρούσα κατάσταση, που διαφέρει τόσο ριζικὰ ἀπὸ τὸ παρελθόν.

Αὐτὴ ἡ κατάσταση προσδιορίζεται κυρίως ἀπὸ μία βαθιὰ πνευματικὴ κρίση τῆς κοινωνίας, τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἴδιου του ἀνθρώπου. Ἡ ἐκκοσμίκευση εἶναι ἡ ἀπομάκρυνση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτὴ εἶναι ἡ κρίση που ἀρχίζει νὰ ἐπηρεάζει και τὴν Ἐκκλησία. Εἶναι ἐπικίνδυνο και ἀφελὲς νὰ νομίζει κανεὶς ὅτι ἡ ἐκκοσμίκευση τῆς Ἐκκλησίας μπορεῖ νὰ σταματήσει μὲ ἀποφάσεις και διοικητικὲς πράξεις. Γιατί, καταρχήν, ἡ ἐκκοσμίκευση πλήττει τὸν θησαυρὸ τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων –τὰ θεία Μυστήρια.

Ἐκκοσμίκευση και μυστήρια

Ἄν ξεκινῶ αὐτὴ τὴν ἀναφορὰ στὰ μυστήρια μὲ γενικὲς παρατηρήσεις που ἀφοροῦν τὴν κατάσταση τοῦ κόσμου και τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι γιατί εἶμαι πεπεισμένος ὅτι τὸ νέο ἐνδιαφέρον πάνω στὶς μυστηριακὲς πρακτικὲς και τοὺς κανόνες πηγάζει ἀπὸ αὐτὴ τὴ μεγάλη κρίση και συνδέεται ἄμεσα μαζί της. Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ὁ προβληματισμὸς γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ στὰ Μυστήρια εἶναι στὴν πραγματικότητα τὸ κλειδί γιὰ τὴν εἴσοδο στὴν καθολικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς στὴ λύση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος στηρίζεται ἐν τέλει τὸ μέλλον τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀναγέννηση ἢ ἡ ἀποσύνθεσή της.

Ἐκεῖ ὅπου ἡ Εὐχαριστία και ἡ θεία Κοινωνία ἔχουν γίνει και πάλι “τὸ κέντρο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς”, τὰ προβλήματα τῶν σχέσεων τῆς ἐνορίας μὲ τὴν Ἐκκλησία και τὴν ἱεραρχία, τὰ προβλήματα μὲ τοὺς κανόνες και τὶς οἰκονομικὲς δεσμεύσεις,

παύουν να υπάρχουν. Κάτι, βέβαια, που δεν είναι τυχαίο. Γιατί, όπου ή ένορική ζωή δεν θεμελιώνεται πάνω απ' όλα στον Ίησοῦ Χριστό -που σημαίνει πάνω σε μιὰ ζωντανή καὶ σταθερή κοινωνία μαζί Του καὶ μέσω Αὐτοῦ με τὸ μυστήριο τῆς Παρουσίας Του, τὴ θεία Εὐχαριστία- ἐκεῖ, ἀργὰ ἢ γρήγορα ἀλλὰ ἀναπόφευκτα, κάτι διαφορετικὸ θὰ ἀναδυθεῖ καὶ θὰ ἐπικρατήσῃ: τὰ “περιουσιακὰ” καὶ ἡ “διεκδίκησή τους”, οἱ πολιτικὲς σκοπιμότητες, τὰ ἐθνικιστικὰ φρονήματα, οἱ ὑλικὲς ἐπιτυχίες, ἡ “καύχησις” τῆς κοινότητος. Σ' αὐτὲς τὲς περιπτώσεις δὲν εἶναι πλέον ὁ Χριστός, ἀλλὰ κάτι ἄλλο που διαμορφώνει, καὶ ἐντέλει ἀποικοδομεῖ, τὴν ἐνορική ζωή

Μέχρι πρόσφατα καὶ γιὰ πολὺ καιρὸ, οἱ ἐνορίες μας παράλληλα με τὴ θρησκευτικὴ τους ἀποστολὴ εἶχαν ἓνα εἶδος φυσικοῦ ὑποστηρίγματος: φυλετικοῦ, ἐθνικοῦ, γλωσσικοῦ. Οἱ ἐνορίες ἦταν τὸ πλαίσιο καὶ ὁ τρόπος ἔνωσης τῶν μεταναστῶν, δηλαδὴ τῶν ἐθνικῶν ἐκείνων μειονοτήτων που ἀναζητοῦσαν συγκροτημένη ταυτότητα καὶ ἐπιβίωσις στὴν Ἀμερικανικὴ κοινωνία, που ἀρχικὰ ἦταν ξένη καὶ ἀργότερα ἐχθρικὴ ἀπέναντί τους. Τώρα, ὡστόσο, αὐτὴ ἡ “μεταναστευτικὴ” περίοδος τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας μας ὁδηγεῖται ραγδαία πρὸς τὸ τέλος της. Αὐτὴ ἡ “φυσικὴ” βάση γρήγορα καταρρέει καὶ ἐξαφανίζεται. Τὸ ἐπόμενο ἐρώτημα εἶναι τὸ ἐξῆς: Τί θὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ; Μήπως εἶναι ὀδυνηρὰ ξεκάθαρο ὅτι ἐὰν δὲν ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια καὶ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας -τὴν ἐν Χριστῷ ἐνότητα- τότε ἀναγκαστικὰ θὰ ἐκφυλιστεῖ σε μιὰ ἀθεολόγητη, ἢ καὶ ἀντίχριστη θεώρησις τῆς ἐνορίας ὡς ἀπλοῦ ἀποδέκτη καὶ διαχειριστῆ περιουσιακῶν στοιχείων; ...] Γιατί, εἶναι πλέον γνωστὸ καὶ ἀποδεδειγμένο ὅτι αὐτὸ που δὲν καταφέρνει νὰ ἐνώσει τοὺς ἀνθρώπους γύρω του, τοὺς συσπειρώνει ἐναντίον του. Κι ἐδῶ βρίσκεται ἡ τραγικὴ διάστασις τῆς παρούσας κατάστασις.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος που τὸ ἐρώτημα περὶ μυστηρίων ἔχει τέτοια ἰδιαίτερη σημασία. Μόνο στὰ μυστήρια μπορούμε νὰ βροῦμε αὐτὸ που μᾶς τροφοδοτεῖ μ' ἓναν θετικὸ τρόπο: τὴν ἀρχὴ τῆς ἐνότητος, που τόσο φανερὰ λείπει ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴ σήμερα. Μόνο στὰ μυστήρια εἶναι ριζωμένη αὐτὴ ἡ δυνατότητα γιὰ ἀλλαγὴ τῆς νοοτροπίας μας. Ἐὰν ἔχει προκύψει ἓνας ἐντονος προβληματισμὸς σήμερα, εἶναι γιατί ὄλο καὶ περισσότεροι ἄνθρωποι, συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ, ἀναζητοῦν μιὰ ἐπαναθεώρησις, μιὰ νέα “βάσις” που θὰ ἔδινε τὴ δυνατότητα στὴν ἐνορία νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸ της νόημα καὶ νὰ θέσῃ τέρμα στὴ ραγδαία καὶ λυπηρὴ “ἐκκοσμίκευσις”.

Μαρασμὸς καὶ ἀνακαίνισις τῆς Εὐχαριστιακῆς πρακτικῆς

Πολὺ περιεκτικὰ θὰ συνοψίζαμε τὴν δογματικὴ καὶ ἱστορικὴ πλευρὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν πιστῶν στὴ θεία Εὐχαριστία, ὡς ἐξῆς:

Εἶναι γνωστὸ καὶ ἀδιαμφισβήτητο ὅτι στὴν πρώτη Ἐκκλησία ἡ κοινωνία ὄλων τῶν πιστῶν, σε κάθε λειτουργικὴ σύναξις, εἶναι αὐταπόδεικτος κανόνας. Αὐτὸ που πρέπει ἐδῶ νὰ ὑπογραμμιστεῖ εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ συγκροτημένη συμμετοχὴ γίνεται

άντιληπτή ὄχι μόνο ὡς πράξη προσωπικῆς εὐσέβειας καὶ ἀγιασμοῦ, ἀλλὰ πάνω ἀπ’ ὅλα, ὡς πράξη πού πηγάζει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ιδιότητα τοῦ μέλους τῆς Ἐκκλησίας: πλήρωση καὶ πραγμάτωση τῆς συμμετοχῆς. Ἡ Εὐχαριστία προσδιορίζεται καὶ βιώνεται ὡς “τὸ μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας”, “τὸ μυστήριο τῆς σύναξης”, “τὸ μυστήριο τῆς ἐνότητας”. “Ενώθηκε μαζί μας καὶ σκήνωσε τὸ Σῶμα Του μέσα μας, ὥστε νὰ συγκροτήσουμε μιά ὁλότητα, νὰ γίνουμε ἓνα σῶμα ἐνωμένο μετὰ τὴν Κεφαλή”, γράφει ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἡ πρώτη Ἐκκλησία ἀπλὰ δὲν γνωρίζει σημεῖο ἢ κριτήριον γιὰ τὰ μέλη της ἄλλο, ἀπὸ τὴν μετοχὴ στὸ μυστήριο. Ὁ ἀφορισμὸς ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ὁροθετεῖται μετὰ τὸν ἀφορισμὸ ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ σύναξη μέσα στὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία ἐκπληρώνει καὶ ἀποκαλύπτει ἑαυτὴν ὡς Σῶμα Χριστοῦ. Ἡ Κοινωνία τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἄμεση συνέπεια τοῦ βαπτίσματος: τοῦ μυστηρίου τῆς εἰσόδου μας στὴν Ἐκκλησία, ὅπου δὲν τίθενται πλέον ἄλλοι “ὄροι” γιὰ τὴν μετοχὴ μας. Τὸ μέλος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ πρόσωπο πού, μέσα ἀπὸ τὰ μυστήρια, βρίσκεται σὲ κοινωνία μετὰ αὐτὴν. Αὐτὴ ἡ κατανόηση τῆς Κοινωνίας, ὡς τὸ πλήρωμα τῆς μετοχῆς στὴν Ἐκκλησία, μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ἐκκλησιολογική. Καὶ παρόλο πού ἀργότερα συσκοτίστηκε ἢ ἔγινε πολύπλοκη, δὲν ἐγκαταλείφθηκε ποτέ. Παραμένει πάντοτε τὸ οὐσιαστικὸ μέρος τῆς Παράδοσης.

Ἔτσι, λοιπόν, κανεὶς δὲν πρέπει ν’ ἀναρωτιέται γιὰ τὴν ἴδια τὴν πρακτικὴ, ἀλλὰ τί ἦταν αὐτὸ πού συνέβη καὶ τὴν ἀλλοίωσε. Πῶς ἔγινε κι ἀπομακρυνθήκαμε τόσο ἀπ’ αὐτὴν, ὥστε ἀκόμα κι ἡ ἀπλὴ ἀναφορὰ της νὰ φαίνεται σὲ μερικοὺς -ἰδιαίτερα κληρικούς- σὰν ἀνήκουστη καινοτομία, σὰν τριγμὸς στὰ θεμέλια. Γιατί, ἐδῶ καὶ αἰῶνες, ἐννιά σὺν δέκα λειτουργίες τελοῦνται χωρὶς τὴν προσέλευση κοινωνούντων; -γεγονὸς πού δὲν προκαλεῖ καμία ἐκπληξη, κανέναν φόβο ἐνῶ ἀντιθέτως, ἡ ἐπιθυμία γιὰ συχνὴ θεία Κοινωνία ξεσηκώνει ἀληθινὸ τρόπο; Πῶς εἶναι δυνατὸν ἡ διδασκαλία περὶ ἅπαξ τοῦ ἔτους κοινωνίας νὰ καλλιεργεῖται μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὡς μιά ἀποδεκτὴ συνήθεια, ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν ὁποία σηματοδοτεῖ μόνο τὴν ἐξαίρεση; Πῶς, μετὰ ἄλλα λόγια, ἡ κατανόηση τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας ἔφθασε νὰ γίνῃ τόσο ἐξατομικευμένη, τόσο ξένη πρὸς τὴν Ἐκκλησία, τόσο ἀλλότρια πρὸς τὴν ἴδια τὴν προσευχὴ τῆς θείας Μετάληψης;

Τὸ πνευματικὸ αἷτιον γιὰ ὅλα αὐτά, ἂν καὶ πολύπλοκο ἱστορικὰ, εἶναι ἀπλό: Εἶναι ὁ φόβος τῆς βεβήλωσης τῆς ἱερότητας τοῦ μυστηρίου, ἡ ἀνησυχία γιὰ τὴν ἀνάξια μετοχὴ, τὴν καταπάτηση τῆς μυσταγωγίας τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων. Εἶναι ἓνας φόβος, βέβαια, πνευματικὸ ὀρθός, ἀφοῦ “πῦρ ὑπάρχων καὶ φλέγων ἀναξίους”. Ἡ περιδεὴς αὐτὴ ἀντιμετώπιση ἐμφανίστηκε ἀρκετὰ νωρὶς, ἀμέσως μετὰ τὴν νίκη τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στὴν αὐτοκρατορία τῶν Ἐθνικῶν, μιά νίκη πού μεταμόρφωσε τὴν χριστιανοσύνην σὲ σύντομο σχετικὰ διάστημα σὲ μιά θρησκεία τῶν μαζῶν, καὶ ὁδήγησε στὴν ἰδρυση Κρατικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐκλαΐκευση τῆς λατρείας. Ἐὰν

κατὰ τὴ διάρκεια τῶν διωγμῶν ἢ συμμετοχὴ στὴν Ἐκκλησία ἐπέβαλε στοὺς πιστοὺς νὰ ἀκολουθήσουν τὴ “στενὴ ὁδὸ” καὶ νὰ θέσουν ἀνάμεσα σ’ αὐτοὺς καὶ τὸν “κόσμο” μιά αὐτονόητη διαχωριστικὴ γραμμὴ, τώρα πλέον μὲ τὴ μετοχὴ ὀλόκληρου τοῦ “κόσμου” στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ γραμμὴ αὐτὴ ἔτεινε πρὸς κατάργηση καὶ ἔτσι ἐμφανίστηκε ὁ πολὺ πραγματικὸς κίνδυνος μιᾶς κατ’ ὄνομα, ἐπιφανειακῆς, καὶ χλιαρῆς κατανόησης τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ἐάν, πρωτύτερα, ἡ ἴδια ἢ ἔνταξη στὴν Ἐκκλησία εἶχε κάποια δυσκολία, τώρα, μὲ τὴν δεσμευτικὴ συμπερίληψη οὐσιαστικὰ τοῦ καθενὸς μέσα στοὺς κόλπους της, κατέστη ἀναγκαῖο νὰ θεσμοθετηθοῦν κάποιοι ἔλεγχοι καὶ περιορισμοί. Ἦταν λοιπὸν στὰ μυστήρια ποὺ κυρίως ἀφοροῦσαν οἱ ὅποιες ρυθμίσεις.

Ὡστόσο ἐδῶ, πρέπει νὰ τονίσει κανεὶς, ὅτι οὔτε οἱ Πατέρες οὔτε τὰ λειτουργικὰ κείμενα ἐνθαρρύνουν τὴ μὴ συμμετοχὴ στὰ Μυστήρια. Μάλιστα οὔτε κἂν ἀφήνουν νὰ ἐννοηθεῖ κάτι παρόμοιο. Δίνοντας ἔμφαση στὴν ἱερότητα τῆς Κοινωνίας καὶ τὴν “φοβερὰ” της φύση καὶ καλώντας σὲ ἀνάλογη πνευματικὴ ἐτοιμότητα, οἱ Πατέρες οὔτε ὑποστήριξαν, οὔτε ἐνέκριναν τὴν εὐρέως διαδεδομένη σύγχρονη ἀντίληψη ὅτι ἐφόσον τὸ Μυστήριον εἶναι ἱερὸ καὶ μεγαλοπρεπές, οἱ πιστοὶ δὲν πρέπει νὰ προσέρχονται συχνὰ σ’ αὐτό. Στοὺς Πατέρες, ἡ θεώρηση τῆς Εὐχαριστίας ὡς τοῦ μέγιστου Μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τοῦ πληρώματος τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἀνθισθῆς της, συνεχίζουν νὰ εἶναι αὐταπόδεικτα.

“Δεν θὰ πρέπει”, γράφει ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Κασσιανός, “ν’ ἀποφεύγουμε τὴν Μετάληψη ἐπειδὴ θεωροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἁμαρτωλοὺς. Ἀλλὰ νὰ προσερχόμαστε ἀκόμα πιὸ συχνὰ γιὰ τὴ θεραπεία τῆς ψυχῆς καὶ τὸν ἐξαγιασμό τοῦ νοῦ, ἔχοντας ὅμως ταπείνωση καὶ πίστη, ὥστε ἀναλογιζόμενοι τὴν ἀναξιότητά μας... νὰ ἐπιθυμοῦμε διακαῶς τὴν ἴαση τῶν πληγῶν μας. Εἶναι ἀνάρμοστο νὰ μεταλαμβάνουμε μία φορά τὸν χρόνο, ὅπως ὀρισμένοι συνηθίζουν, θεωρώντας τὴν ἱερότητα τῶν θείων Μυστηρίων προσιτὴ μόνο στοὺς ἀγίους. Εἶναι προτιμότερο νὰ σκεφτόμαστε ὅτι ἡ Χάρη ποὺ λαμβάνουμε μέσα ἀπὸ τὸ μυστήριό μας ἐξαγιαίνει. Κάθε ἄλλη συμπεριφορὰ φανερῶνει περισσότερο οἴηση παρὰ ταπείνωση, καθὼς οἱ ἄνθρωποι τὶς σπάνιες φορὲς ποὺ προσέρχονται πιστεύουν ὅτι εἶναι ἄξιοί τῆς Κοινωνίας. Πολὺ καλύτερο θὰ ἦταν ἐάν, μὲ ταπείνωση καρδιάς, γνωρίζοντας ὅτι ποτὲ δὲν εἴμαστε ἄξιοι τῶν θείων Μυστηρίων μετέχουμε κάθε Κυριακὴ πρὸς ἴαση τῶν ἀσθενειῶν μας, παρὰ τυφλωμένοι ἀπὸ περηφάνια νὰ νομίζουμε ὅτι μετὰ τὴν πάροδο ἐνὸς χρόνου ἀποχῆς γινόμαστε ἄξιοι τῆς θείας Μετάληψης”.

Ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἐξίσου διαδεδομένη θεωρία ποὺ διακρίνει τὴν Μετάληψη ἀνάμεσα σὲ κληρικοὺς καὶ λαό, κηρύσσοντας ὅτι οἱ πρῶτοι πρέπει νὰ κοινωνοῦν σὲ κάθε Λειτουργία ἐνῶ οἱ λαϊκοὶ νὰ ἀποθαρρύνονται ἀπὸ παρόμοια πρακτικὴ, χρήσιμο θὰ ἦταν νὰ ἀκούσουμε τὸν Ἅγ. Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, ποὺ ὅσο κανεὶς ἄλλος ἐπέμενε στὴν μετοχὴ στὴ θεία Κοινωνία: “Υπάρχουν περιπτώσεις”, γράφει, “ὅπου ὁ ἱερέας δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν λαϊκό, ἰδιαίτερα ὅσον ἀφορᾷ στὴν

προσέλευση στὰ θεία Μυστήρια. Ἐκεῖ, τὰ δεχόμεστε ὅλοι ἰσότιμα σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν πρακτικὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅπου ἄλλη τροφή προορίζονταν γιὰ τοὺς ἱερεῖς καὶ διαφορετικὴ γιὰ τὸν λαό, ἐνῶ στὰ τῶν ἱερέων δὲν ἐπιτρεπόταν ἡ πρόσβαση ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς. Τώρα δὲν συμβαίνει πλέον ἔτσι, ἀλλὰ σὲ ὅλους προσφέρεται τὸ ἴδιο Σῶμα καὶ τὸ ἴδιο Αἷμα...”

Ἐπιτρέψτε μου νὰ ἐπαναλάβω ὅτι εἶναι ἀπλὰ ἀδύνατον νὰ βρεῖ κανεὶς στὴν Παράδοση κάποια βάση πὺ νὰ δικαιώνει τὴν παροῦσα πρακτικὴ τῆς σπανιότατης, ἀν ὄχι ἐτήσιας, Μετάληψης τῶν λαϊκῶν. Ὅλοι ὅσοι μὲ σοβαρότητα καὶ εὐθύνη ἔχουν προσεγγίσει τὴν Παράδοση, ...] διακρίνουν σ’ αὐτὴ τὴν πρακτικὴ μιά ἀποσύνθεση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, μιά ἀπόκλιση ἀπὸ τὰ παραδεδομένα καὶ τὶς γνήσιες ὑποδομὲς τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ πιὸ τρομακτικὴ πλευρὰ αὐτῆς τῆς κατάπτωσης εἶναι ὅτι βρίσκει τὴ δικαίωση καὶ αἰτιολόγησή της μέσα ἀπὸ τοὺς ὅρους τοῦ “σεβασμοῦ” καὶ τοῦ “δέους” ἀπέναντι στὴν ἱερότητα τοῦ μυστηρίου. Ἀλλὰ, σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωση, οἱ μὴ κοινωνοῦντες θὰ ἔπρεπε νὰ βιώνουν τουλάχιστον κάποια θλίψη κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Λειτουργίας, μιά αἴσθηση ἐλλιποῦς μετοχῆς καὶ συντριβῆς, κάτι πὺ στὴν πραγματικότητα δὲν συμβαίνει. Ἡ μιά γενιὰ Ὁρθοδόξων μετὰ τὴν ἄλλη “παρακολουθοῦν” τὴ Λειτουργία ἀπόλυτα πεπεισμένοι ὅτι ἡ παρουσία τους ἐκεῖ εἶναι ἀρκετὴ καὶ ὅτι ἀπλούστατα ἡ Κοινωνία δὲν προορίζεται γι’ αὐτούς. Καὶ μιά φορά τὸ χρόνο ἐκπληρώνουν τὸ “καθῆκον” τους προσερχόμενοι στὸ Μυστήριο ὕστερα ἀπὸ μιά σύντομη ἐξομολόγηση. Τὸ νὰ προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ἀνακαλύψει ἕναν θρίαμβο τῆς ἱερότητας, μιά πρακτικὴ προστατευτικὴ τῆς ἀγιότητος, ἢ πολὺ περισσότερο νὰ δημιουργεῖ νέους κανόνες πὺ νὰ δικαιώνουν τὴν παραφθορά, εἶναι ἀληθινὰ ἀπίστευτο.

Σὲ κάποιες ἐνορίες, ἐκεῖνοι πὺ ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμία νὰ προσέρχονται συχνότερα ὑποβλήθηκαν σὲ πραγματικὸ κατατρεγμό, τοὺς ζητήθηκε νὰ μὴν ἐπιμένουν “γιὰ χάρη τῆς εἰρήνης”, κατηγορήθηκαν ἀκόμη καὶ γιὰ παρέκκλιση ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία! Θὰ μπορούσα νὰ παραθέσω ἀποσπάσματα ἀπὸ φυλλάδια ἐνοριῶν πὺ διδάσκουν ὅτι ἐφόσον ἡ Μετάληψη εἶναι γιὰ μετανοοῦντες, κανεὶς πρέπει νὰ ἀπέχει ἀπὸ τὸ μυστήριο κατὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς Ἀνάστασης προκειμένου νὰ μὴν ἀμαυρώσει τὴν χαρὰ τῆς ἡμέρας! Καὶ τὸ πιὸ τραγικὸ εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ κατάσταση δὲν προκαλεῖ κἄν τρόπο καὶ δέος γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία γίνεται ἐμπόδιο στὴν πορεία τοῦ πιστοῦ πρὸς τὸν Χριστό! Ἀλήθεια, “ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως... ἐστὼς ἐν τόπῳ ἀγίῳ...” (Μάτθ. 24:15)

Τελικά, δὲν θὰ ἦταν δύσκολο νὰ δείξει κανεὶς ὅτι ὅποτε καὶ ὅπου ἔχει παρατηρηθεῖ μιά γνήσια ἀναζωογόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, αὐτὴ γεννήθηκε μέσα ἀπὸ αὐτὸ πὺ θὰ χαρακτηρίζαμε ὡς “εὐχαριστιακὴ πεῖνα”. Τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα ἡ Ὁρθοδοξία πέρασε ἀπὸ μεγάλη κρίση. Καὶ μόλις ἡ κρίση αὐτὴ ἔγινε ἀντιληπτὴ καὶ κατανοήθηκε, ὑπῆρξε μιά στροφὴ πρὸς τὴ θεία Κοινωνία ὡς “τὸ κέντρο τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς”. Ἔτσι συνέβη στὴν κομμουνιστικὴ Ρωσία, ὅπως μαρτυροῦν

έκατοντάδες πιστών. Τὸ ἴδιο συνέβη σὲ ἄλλα κέντρα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ στὴ διασπορά. [...] Ὅ,τι εἶναι ἀληθινὸ, ζωντανό, ἐκκλησιαστικὸ, γεννήθηκε μέσα ἀπὸ τὴν ταπεινὴ καὶ χαροποῖο ἀνταπόκριση στὸν λόγο τοῦ Κυρίου: “ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ” (Ἰω. 6:56).

Τώρα, λοιπόν, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ὁ εὐχαριστιακὸς ἐγκεντρισμὸς, αὐτὴ ἡ δίψα γιὰ συχνότερη, κανονικὴ προσέλευση στὴ θεία Κοινωνία καὶ κατ’ ἐπέκταση ἐπιστροφή σὲ μιὰ πιὸ γνήσια ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, ἔκανε τὴν ἐμφάνισή της ἐδῶ στὴν Ἀμερική. Εἶμαι βέβαιος ὅτι τίποτα δὲν θὰ προσφέρει μεγαλύτερη χαρὰ στοὺς ἱερεῖς καὶ ιδιαίτερα τοὺς ἐπισκόπους ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀναγέννηση πού μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα ν’ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὶς πνευματικὰ νεκρὲς ἔριδες περὶ “περιουσιακῶν” καὶ “δικαιωμάτων”, ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐνὸς ἐθνικό-κοινωνικοῦ ὁμίλου τῆς διασκέδασης καὶ τοῦ πίκ-νίκ, ἀπὸ τὶς ὀργανωμένες “νεολαΐες” ὅπου τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἐνδιαφέρον καὶ βίωμα ἔχουν μειωθεῖ στὸ ἐλάχιστο. Γιατί, ὅπως ἤδη ἔχω πεῖ, δὲν ὑπάρχει ἄλλου εἴδους ὑποδομὴ πού νὰ ἐπιτρέπει αὐτὴ τὴν ἀνακαίνιση τῆς Ἐκκλησίας ὡς ὁλότητος, καὶ οὔτε θὰ ὑπάρξει ποτέ. Ἡ ὅποια ἐθνικό-φυλετικὴ βάση σταδιακὰ ξεθωριάζει. Κάθε τί πού κινεῖται στὰ ὅρια μόνο τοῦ ἐθίμου, μόνο τοῦ τύπου, πού λειτουργεῖ συμπληρωματικὰ στὴ ζωὴ ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ζωὴ, ἐξαφανίζεται. Ὁ λαὸς ἀναζητᾷ τὸ γνήσιο, τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ ζωντανό. Ἔτσι, ἂν θέλουμε νὰ ζοῦμε προοδεύοντας εἶναι φανερὸ ὅτι πρέπει νὰ τὸ κάνουμε μόνο πάνω στὴ βάση τῆς ἀληθινῆς φύσης τῆς Ἐκκλησίας... κι αὐτὴ ἡ φύση εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, αὐτὴ ἡ μυστικὴ ἐνότητα στὴν ὁποία ἐνσωματωνόμαστε μέσα ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ μας “στὸν ἕνα Ἄρτο καὶ Οἶνο, στὴν κοινωνία τοῦ ἰδίου Πνεύματος...”

[...] Ὅλα αὐτὰ ὡστόσο ἐγείρουν –μὲ νέα ὀξύτητα καὶ ἔνταση- τὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐτοιμότητα πρὸ τῆς θείας Κοινωνίας καί, καταρχήν, γιὰ τὴ θέση τῆς ἐξομολόγησης σὲ σχέση μὲ τὸ μυστήριο.

Ἐξομολόγηση καὶ θεία Κοινωνία

Ὅταν ἡ μετάληψη ὁλόκληρης τῆς σύναξης σὲ κάθε Λειτουργία, πού ἐξέφραζε τὴ μετοχὴ στὴν ἀκολουθία, ἔπαψε νὰ εἶναι ὁ κανόνας καὶ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴν πρακτικὴ τῆς σπάνιας προσέλευσης, ἔγινε πλέον φυσικὸ ὅτι θὰ προηγοῦνταν αὐτῆς τῆς προσέλευσης τὸ μυστήριο τῆς Μετανοίας –δηλαδὴ τῆς ἐξομολόγησης καὶ καταλλαγῆς τῶν πιστῶν μὲ τὴν Ἐκκλησία, μὲ τὴ μεσιτεία τῆς συγχωρητικῆς εὐχῆς. Ἡ πρακτικὴ αὐτὴ –ἐπαναλαμβάνω, φυσικὴ καὶ προφανῆς στὴν περίπτωση τῆς σπάνιας προσέλευσης στὴ θεία Κοινωνία- ἐπέτρεψε τὴν ἐμφάνιση μιᾶς νέας θεωρίας στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ Μετάληψη γιὰ τὸ σῶμα τῶν λαϊκῶν γίνεται ἀδύνατη χωρὶς τὸ μυστήριό τῆς ἐξομολόγησης, σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτὸ πού συμβαίνει γιὰ τὸν κλῆρο. Ἔτσι, ἡ ἐξομολόγηση προηγεῖται ὑποχρεωτικὰ –πάντοτε καὶ σὲ κάθε περίπτωση- τῆς μετάληψης. Τολμῶ νὰ δηλώσω

υπεύθυνα ότι ή θεωρία αυτή (πού βρήκε εύρεία εφαρμογή στη Ρωσική Έκκλησία) δεν θεμελιώνεται με κανένα τρόπο στην Παράδοση, αλλά κατάφορα έρχεται σε σύγκρουση με τὸ ὀρθόδοξο δόγμα τῆς Έκκλησίας για τὴν Κοινωνία καὶ τὴν Έξομολόγηση.

Για τοῦ λόγου τὸ ἀληθές κανείς δεν ἔχει παρὰ νὰ θυμηθεῖ τὴν οὐσία τοῦ μυστηρίου τῆς Μετανοίας. Έξ ἀρχῆς ή έξομολόγηση στὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση καὶ διδασκαλία ἦταν τὸ μυστήριό τῆς συμφιλίωσης με τὴν Έκκλησία για ὅσους εἶχαν ἀφοριστεῖ ἀπ' αὐτὴν, δηλαδή ἐκείνους πὸ εἶχαν ἀποκλειστεῖ ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ σύναξη. Γνωρίζουμε ὅτι, ἀρχικά, ή ἰδιαίτερα αὐστηρὴ ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχία ἐπέτρεπε μιά τέτοια συμφιλίωση ἅπαξ στὴ διάρκεια τοῦ βίου τοῦ μετανοοῦντα, ἀλλὰ ἀργότερα, εἰδικὰ μετὰ τὴν εἴσοδο στὴν Έκκλησία ὀλόκληρου τοῦ πληθυσμοῦ, ὁ συγκεκριμένος κανόνας ἔγινε πιὸ χαλαρός. Στὴν οὐσία του, τὸ Μυστήριο τῆς Μετανοίας ὡς μυστήριό συμφιλίωσης με τὴν Έκκλησία ἀφοροῦσε ἐκείνους μόνο πὸ ή Έκκλησία εἶχε ἀφορίσει για ἁμαρτίες καὶ πράξεις ἐπακριβῶς ὀριζόμενες στὴν Κανονικὴ παράδοσή της. Κάτι, ἄλλωστε, πὸ γίνεται φανερὸ κι ἀπὸ τὴν συγχωρητικὴ εὐχή: “Ἀδελφέ, δι' ὃ ἦλθες πρὸς τὸν Θεό, καὶ πρὸς ἐμέ, μὴ αἰσχυνοθῆς. οὐ γὰρ ἐμοὶ ἀναγγέλεις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ, ἐν ὧ ἴστασαι”. (Παρεμπιπτόντως, ὀφείλουμε νὰ χρησιμοποιοῦμε τὴν ὀρθὴ εὐχὴ τῆς συγχωρήσεως κι ὄχι τὴν ἄλλη, ξένη στὶς ἀνατολικὲς Ὀρθόδοξες Έκκλησίες, ἐκδοχὴ της, –“Εγώ, ὁ ἀνάξιος ἱερέας, με τὴν ἐξουσία πὸ μου ἔχει δοθεῖ, σε ἀπαλλάσσω...”- πὸ εἶναι λατινογενοῦς προέλευσης καὶ παρεισέφρησε στὰ λειτουργικά μας βιβλία κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἐπικράτησης στοιχείων τῆς Δυτικῆς θεολογίας ἀνάμεσα στοὺς Ὀρθοδόξους).

Όλα αὐτὰ δεν σημαίνουν, βέβαια, ὅτι οἱ “πιστοί”, δηλαδή οἱ “μὴ ἀφορισμένοι”, θεωροῦνταν ἀπὸ τὴν Έκκλησία ἀναμάρτητοι. Καταρχὴν, σύμφωνα με τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία κανένα ἀνθρώπινο ὄν δεν εἶναι ἀναμάρτητο, με ἔξαίρεση τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τὴ Μητέρα τοῦ Κυρίου. Κατὰ δεύτερον, ή προσευχὴ για τὴν συγχώρηση καὶ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν εἶναι ἀναπόσπαστο μέρος τῆς ἴδιας τῆς Λειτουργίας (βλ. τὸν Τρισάγιο Ὑμνο καὶ τὶς δυὸ “Εὐχὲς τῶν πιστῶν”). Τέλος, ή Έκκλησία πάντοτε φρονοῦσε ὅτι ή Θεία Κοινωνία προσφέρεται “εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν”. Ἔτσι τὸ θέμα ἐδῶ δεν εἶναι ή ἀναμαρτησία, πὸ καμιὰ συγχωρητικὴ εὐχὴ δεν εἶναι ἱκανὴ νὰ τὴν ἐπιτύχει. Ἀλλὰ ή διάκριση πὸ πάντοτε γινόταν ἀπὸ τὴν Έκκλησία ἀνάμεσα στὴν ἁμαρτία πὸ ἐξορίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς χάριτος τῆς Έκκλησίας, καὶ στὴν ἁμαρτωλότητα πὸ ἀναπόφευκτα συνοδεύει τὴ ζωὴ κάθε ἀνθρώπινου ὄντος “πὸ ζεῖ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐνδύεται σάρκα”. Θὰ λέγαμε ὅτι μέσα στὴν ἀκολουθία τῆς Λειτουργίας ή φθαρεῖσα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία φύση μας “ἀναπλάθεται” ὄπως ὀμολογοῦμε στὶς εὐχὲς τῶν πιστῶν πρὶν ἀπὸ τὴν προσφορὰ τῶν θείων Δώρων. Ἐνώπιον τοῦ Ἀγίου Ποτηρίου, τὴ στιγμὴ τῆς πρόσληψης τῶν Μυστηρίων, παρακαλοῦμε για συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν “ἐκουσίων τε καὶ ἀκουσίων, ἐν λόγοις ή ἔργοις, ἐν γνώση καὶ ἀγνοίᾳ” καὶ ἐμπιστευόμαστε ὅτι, στὸ μέτρο τῆς μετανοίας

μας, θὰ λάβουμε αὐτὴ τὴν συγχώρηση.

Ὅλα αὐτὰ βεβαίως σημαίνουν -καὶ κανεὶς δὲν τὸ ἀρνεῖται- ὅτι ὁ μόνος πραγματικὸς ὄρος γιὰ τὴν προσέλευση στὰ θεία Μυστήρια εἶναι ἡ μετοχή μας στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, μετοχή πού ἀντιστρόφως βρίσκει τὴν πληρότητά της μὲ τὴν πρόσληψη τῶν μυστηρίων. Ἡ Μετάληψη δίνεται πρὸς “ἄφεση ἁμαρτιῶν καὶ ἴαση ψυχῶν τε καὶ σωμάτων”, πρᾶγμα πού ὑποδηλώνει μὲ σαφήνεια, τί ἄλλο, παρὰ τὴ μετάνοια, τὴ συναίσθηση τῆς πλήρους ἀναξιότητάς μας καὶ τὴ συνείδηση τῆς Κοινωνίας ὡς θείου δώρου πού κανένα ἐπίγειο ὄν δὲν εἶναι “ἄξιο” νὰ λάβει. Ὅλο τὸ νόημα τῆς προετοιμασίας γιὰ τὴν Κοινωνία, ὅπως ὀρίστηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία (στὴν Ἀκολουθία τῆς θείας Μεταλήψεως) δὲν εἶναι νὰ δημιουργήσῃ στὸν ἄνθρωπο τὸ αἶσθημα τῆς “ἀξιότητας”. Ἀντίθετα, σκοπεύει στὸ νὰ δείξει σ’ αὐτὸν τὴν ἄβυσσο τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἄπειρης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ: “Τέκνον μου πνευματικόν, ὁ τῆ ἐμῆ ταπεινότητι ἐξομολογούμενος, ἐγὼ ὁ ταπεινὸς καὶ ἁμαρτωλὸς οὐκ ἴσχυα ἀφιέναι ἁμάρτημα ἐπὶ τῆς γῆς, εἰμή ὁ Θεός... ὁ συγχωρήσας Δαυίδ, διὰ Νάθαν τοῦ Προφήτου, τὰ ἴδια ἐξομολογήσαντι ἁμαρτήματα, καὶ Πέτρῳ τὴν ἄρνησιν, κλαύσαντι πικρῶς, καὶ Πόρνη δακρυσάση ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ πόδας, καὶ Τελώνη καὶ Ἀσώτῳ, αὐτὸς ὁ Θεός, συγχωρήσαι σοι δι’ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ πάντα, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ ἀκατάκριτόν σε παραστήσαι ἐν τῷ φοβερῷ Βήματι”. Ἐνώπιον τῆς Τράπεζας τοῦ Κυρίου, ἡ μόνη “ἀξιωσύνη” τῶν κοινωνούντων εἶναι αὐτὴ ἡ βαθιὰ συναίσθηση τῆς “ἀναξιότητάς τους”. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας.

Εἶναι ἐπομένως ὑψίστης σημασίας γιὰ μᾶς νὰ κατανοήσουμε ὅτι ἡ μετατροπὴ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολόγησης σὲ μιά ἀναγκαστικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν Κοινωνία, ὅχι μόνον συγκρούεται μὲ τὴν Παράδοση, ἀλλὰ προφανῶς τὴν παραμορφώνει. Διαστρέφει καταρχὴν τὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας, δημιουργώντας δυὸ κατηγορίες μελῶν, ἡ μία ἀπὸ τίς ὁποῖες εἶναι ἀφορισμένη στὴν πραγματικότητα ἀπὸ τὴν Εὐχαριστία. Ἐπιπλέον, στρεβλώνει τὸ νόημα καὶ πλήρωμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μετοχῆς. Δὲν προκαλεῖ ἐκπληξη κατὰ συνέπεια τὸ γεγονός ὅτι αὐτοὶ πού ὁ Ἀπόστολος καλεῖ “συμπολίτες τῶν ἁγίων καὶ οἰκείου τοῦ Θεοῦ” (Ἐφεσ. 2:19) γίνονται καὶ πάλι “ἐθνικοί”, “ἐκκοσμικεύονται” καὶ ἡ μετοχή τους στὴν Ἐκκλησία μετριέται καὶ ὀρίζεται μὲ χρηματικὸς ὄρους ὀφειλῶν καὶ “δικαιωμάτων”. Ἀλλὰ, ἐπίσης, αὐτὸ πού παραμορφώνεται εἶναι τὸ δόγμα περὶ τῆς θείας Κοινωνίας πού γίνεται πλέον ἀντιληπτὸ ὡς τὸ μυστήριο γιὰ τοὺς λίγους “ἐκλεκτούς” καὶ ὅχι ὡς τὸ μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἁμαρτωλῶν πού μέσα ἀπὸ τὸ ἄπειρο ἔλεος τοῦ Χριστοῦ μεταμορφώνονται διαρκῶς σὲ Σῶμα Κυρίου. Καὶ τελικά, ἀνάλογα διαστρέφεται καὶ ἡ διδασκαλία γιὰ τὴν ἐξομολόγηση. Παραποιημένη σὲ ὑποχρεωτικὴ προϋπόθεση τῆς Μετάληψης, ἀρχίζει ὅλο καὶ πιὸ φανερὰ νὰ ὑποκαθιστᾷ τὴν πραγματικὴ ἐτοιμότητα γιὰ τὴν Εὐχαριστία, πού δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴ γνήσια ἐσωτερικὴ μετάνοια, αὐτὴ πού ἔχει ἐμπνεύσει ὅλες τίς εὐχὲς πρὸ

τῆς θείας Κοινωνίας. Ὑστερα ἀπὸ μιά τρίλεπτη ἐξομολόγηση καὶ συγχωρητικὴ εὐχὴ ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται πλέον “δικαιοῦχος” τοῦ μυστηρίου, “ἄξιος”, ἴσως καὶ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες του, αἰσθάνεται μὲ ἄλλα λόγια τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο ἀπ’ αὐτὸ στὸ ὁποῖο μᾶς καλεῖ ἡ ἀληθινὴ μετάνοια.

Μὲ ποιὸ τρόπο λοιπὸν μιά τέτοια πρακτικὴ ἐμφανίστηκε καὶ καθιερώθηκε, ὥστε σήμερα πολλοὶ νὰ τὴν ὑπερασπίζονται ὡς τὴν πλέον ὀρθόδοξη; Γιὰ νὰ ἀπαντήσουμε στὴν ἐρώτηση πρέπει νὰ λάβουμε ὑπόψη μας τρεῖς παράγοντες: Ἔχουμε ἤδη ἀναφερθεῖ στὸν ἕνα: Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιφανειακὴ καὶ χλιαρὴ προσέγγιση τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσέβειας ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ χριστιανικὴ κοινότητα, ποὺ ὀδήγησε ἀρχικὰ στὴν σπάνια Μετάληψη καὶ τελικὰ στὸν ὑποβιβασμὸ της σὲ ἅπαξ τοῦ ἔτους “ὑποχρέωση”. Εἶναι ξεκάθαρο ὅτι ὁ πιστὸς ποὺ προσέρχεται στὸ ἱερὸ Μυστήριό μιά φορά τὸν χρόνο ὀφείλει πράγματι νὰ “συμφιλιωθεῖ” μὲ τὴν Ἐκκλησία, μέσα ἀπὸ μιά ἐξέταση τῆς συνείδησης καὶ τῆς ζωῆς του κατὰ τὸ μυστήριό τῆς Ἐξομολόγησης.

Ὁ δεύτερος παράγοντας εἶναι ἡ ἐπιρροὴ τῆς μοναστικῆς πρακτικῆς, ποὺ βέβαια στὸ σύνολό της εἶναι ἰδιαίτερα εὐεργετικὴ γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Οἱ μοναχοὶ λοιπὸν, γνῶριζαν καὶ ἀσκοῦσαν ἐξ’ ἀρχῆς τὴν πρακτικὴ τῆς “ἐκθεσης τῶν λογισμῶν” καὶ τῆς πνευματικῆς καθοδήγησης τῶν ἀπείρων ἀπὸ τὸν πιὸ ἔμπειρό τῆς κοινότητας. Ἀλλὰ -κι αὐτὸ εἶναι τὸ οὐσιῶδες- αὐτὸς ὁ πνευματικὸς πατέρας ἢ “γέροντας” δὲν ἦταν ἀπαραίτητα ἱερέας ἀφοῦ ἡ πνευματικὴ καθοδήγηση συνδεόταν μὲ τὴν πνευματικὴ ἐμπειρία καὶ ὄχι τὴν ἱεροσύνη.

Στὰ Βυζαντινὰ μοναστικὰ τυπικὰ τοῦ 7ου-8ου αἰῶνα οἱ μοναχοὶ ἀπαγορεύεται νὰ ἀποφασίζουν μόνοι τους γιὰ τὴν προσέλευση ἢ τὴν ἀποχὴ τους ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ποτήριο, χωρὶς δηλαδὴ τὴ συγκατάθεση τοῦ πνευματικοῦ τους πατέρα, καθὼς “ἡ ἐξαίρεση ἑαυτοῦ ἀπὸ τὴν Κοινωνία εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἰδίου θελήματος”. Στὶς γυναικεῖες μονὲς παρόμοια ἄδεια ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὴν ἡγουμένη. Παρατηροῦμε, λοιπὸν, πὼς ἡ ἐξομολόγηση ἐδῶ εἶναι μὴ-μυστηριακοῦ τύπου καὶ βασίζεται στὴν πνευματικὴ ἐμπειρία καὶ τὴν διαρκῆ καθοδήγηση. Ὡστόσο, αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ πρακτικὴ ἔχει ἔντονο ἀντίκτυπο στὸ καθαυτὸ μυστήριό τῆς Ἐξομολόγησης. Στὴ διάρκεια τῆς πνευματικῆς παρακμῆς (τῆς ὁποίας τὴν ἀληθινὴ ἔκταση καὶ σημασία ἀνακαλύπτει κανεὶς μέσα στοὺς κανόνες τῆς λεγομένης Συνόδου τοῦ Τρούλου τοῦ 8ου αἰῶνα), τὰ μοναστήρια παρέμειναν τὰ κέντρα τῆς πνευματικῆς μέριμνας καὶ νοθεσίας τῶν λαϊκῶν

[...] Ὁ λαὸς μὲ φυσικὸ τρόπο ταύτισε αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς πνευματικῆς καθοδήγησης μὲ τὴν μυστηριακὴ ἐξομολόγηση. Θὰ πρέπει, ὡστόσο, νὰ τονίσουμε ὅτι τὴν ἰκανότητα τῆς πνευματικῆς καθοδήγησης δὲν διαθέτει ὁ κάθε ἐνοριακὸς ἱερέας, ἀφοῦ αὐτὴ προϋποθέτει βαθιὰ πνευματικὴ ἐμπειρία, χωρὶς τὴν ὁποία ἡ “καθοδήγηση” μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει, καὶ στὴν πραγματικότητα συχνὰ ὀδηγεῖ, σὲ ἀληθινὲς πνευματικὲς τραγωδίες. Αὐτὸ ποὺ ἐνδιαφέρει ἐδῶ, εἶναι ὅτι τὸ μυστήριό

τῆς μετανοίας συνδέθηκε κατὰ μία ἔννοια μὲ τὴν πνευματικὴ καθοδήγηση, τὴν ἐπίλυση “δυσκολιῶν” καὶ “προβλημάτων”. Κατ’ ἐπέκταση στὴν παροῦσα ἐνοριακὴ ζωὴ ταυτίστηκε μὲ τὶς “μαζικὲς” ὀλιγόλεπτες ἐξομολογήσεις ποὺ ἐστιάζονται κυρίως στὴ διάρκεια τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, ὅπου ἡ ὅποια νουθεσία καὶ ἀνέφικτη γίνεται, ἀλλὰ καὶ εἶναι πιθανὸ ὅτι φέρει περισσότερὴ βλάβη παρὰ ὄφελος. Ἡ πνευματικὴ καθοδήγηση πρέπει νὰ ἀποσυνδεθεῖ ἀπὸ τὴν μυστηριακὴ ἐξομολόγηση, ἔστω κι ἂν αὐτὴ ἢ τελευταία εἶναι προφανῶς τὸ ἀπώτερο τέλος κι ὁ σκοπὸς τῆς.

Ὁ τρίτος καὶ ἀποφασιστικὸς παράγοντας ἦταν, φυσικά, ἡ ἐπίδραση τῆς Δυτικῆς, Σχολαστικῆς καὶ δικανικῆς κατανόησης τῆς μετανοίας. Ἔχουν πολλὰ γραφεῖ γιὰ τὴν “δυτικὴ ὑποδούλωση” τῆς Ὁρθόδοξης θεολογίας, ἀλλὰ φοβᾶμαι πὼς λίγοι ἄνθρωποι συνειδητοποιοῦν τὸ βάθος καὶ τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς στρέβλωσης στὴν ὁποία ἡ Δυτικὴ ἐπιρροὴ ὁδήγησε τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πάνω ἀπ’ ὅλα τὴν κατανόηση τῶν Μυστηρίων. Αὐτὸ γίνεται φανερὸ στὸ μυστήριον τῆς μετανοίας. Ἡ σοβαρὴ παραμόρφωση ἐδῶ συνίσταται στὴν μετατόπιση τοῦ νοήματος τοῦ μυστηρίου ἀπὸ τὴν μετάνοια καὶ τὴν ἐξομολόγηση στὴν στιγμή τῆς “ἄφεσης” ποὺ προσλαμβάνεται δικανικά. Ἡ Δυτικὴ Σχολαστικὴ θεολογία διαχώρισε σὲ δικανικὲς κατηγορίες τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῆς ἁμαρτίας καί, ἀντίστοιχα, τὴν ἔννοια τῆς ἄφεσης. Ἡ τελευταία πηγάζει ἐδῶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, δηλαδὴ τὴν αὐθεντικὴ φύση τῆς μετανοίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ ἱερέως. Ἐὰν γιὰ τὴν ἀρχικὴ ὀρθόδοξη κατανόηση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολόγησης ὁ ἱερέας εἶναι ὁ παρευρισκόμενος μάρτυρας τῆς μετανοίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου μάρτυρας τῆς πλήρους “καταλλαγῆς μὲ τὴν Ἐκκλησία ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ...”, ὁ Λατινικὸς νομικισμὸς ὑπερτονίζει τὴν ἐξουσία τοῦ ἴδιου τοῦ ἱερέως νὰ δίνει ἄφεση ἁμαρτιῶν. Ἔτσι προκύπτει ἡ ὀλότελα καινοφανὴς γιὰ τὸ Ὁρθόδοξο δόγμα ἀλλὰ ἀρκετὰ δημοφιλῆς σύγχρονη πρακτικὴ τῆς “ἄφεσης-ἀπαλλαγῆς” χωρὶς ἐξομολόγηση. Ἡ ἀρχικὴ διάκριση ἀνάμεσα σὲ ἁμαρτίες -ἀφορισμοὺς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία (ἀπὸ τοὺς ὁποίους προέκυπτε ἡ ἀνάγκη τῆς μυστηριακῆς συμφιλίωσης μὲ τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Σῶμα) καὶ τῆς ἁμαρτωλότητος ποὺ δὲν ἐξέβαλε τὸν πιστὸ ἐκτὸς Ἐκκλησίας, ἐκλογικεύθηκε ἀπὸ τὸν Δυτικὸ Σχολαστικισμὸ σὲ διαχωρισμὸ ἀνάμεσα στὶς λεγόμενες θανάσιμες καὶ ἐξαγοράσιμες (συγγνωστές) ἁμαρτίες. Οἱ πρῶτες, ἔχοντας ἀπομακρύνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν “κατάσταση τῆς χάριτος” ἀπαιτοῦν μυστηριακὴ ἐξομολόγηση καὶ ἄφεση. Ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες χρήζουν μόνον ἐσωτερικῆς μεταμέλειας. Στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή, ὡστόσο, καὶ ιδιαίτερα στὴ Ρωσία (κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς Λατινόφρονος θεολογίας τοῦ Πέτρου Μογίλα καὶ τῶν μαθητῶν του) ἡ θεωρία αὐτὴ κατέληξε στὴν ὑποχρεωτικὴ καὶ δικανικὴ σύνδεση ἀνάμεσα στὴν ἐξομολόγηση-ἄφεση καὶ τὴν Εὐχαριστία.

Κατὰ ἕναν εἰρωνικὸ τρόπο ἢ πιὸ ὀλοφάνερη “διείσδυση” τῶν Λατίνων ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ μεγάλο ἀριθμὸ πιστῶν ὡς ὀρθόδοξη νόρμα, ἐνῶ ἢ πιὸ ἀπλῆ

ἀπόπειρα γιὰ ἐπαναξιολόγηση τῆς πρακτικῆς κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἀύθεντικοῦ ὀρθοδόξου δόγματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μυστηρίων καταγγέλλεται ὡς “Ρωμαιοκαθολική”! [...]

Πηγή: agiazoni.gr